

Bacheloroppgåve

**En intervjustudie om erfaringer med døve barn i
en hørende barnehageverden**

Helle Christiansen

Barnehagelærerutdanning deltid
BLUBA-D
2019

HØGSKULEN
I VOLDA

«Hvis jeg siger ja til en anden persons sprog,
har jeg sagt ja til personen.

Hvis jeg siger nej til et sprog,

har jeg sagt nej til personen,

fordi sproget er en del af os selv.

Siger jeg ja til det,

(underforstået tegnsproget),

siger jeg ja til de døve».

Terje Basilier

Forord

Denne bacheloroppgaven er gjennomført fjerde året på barnehagelærerstudiet ved Høgskolen i Volda. Oppgaven er en kvalitativ studie av en sentral problemstilling knytt til barnehagelæreryrket, og den er empirisk forskningsbasert og selvstendig.

Bakgrunnen for at jeg har valgt å skrive om personalarbeid med døve barn i en hørende barnehageverden, er fordi jeg alltid har vært opptatt av de døve barna. Det har kanskje sin årsak i min oppvekst som døv i dansk barndom opplevd to forskjellige barnehager. Fra jeg var 2 år gikk jeg i en hørende barnehage med en tegnspråkkompetent voksen sammen med et annet døvt barn, en liten gutt. Etter ett år ønsket foreldrene mine at jeg skulle starte i en barnehage med bare døve barn. Selv om jeg hadde to timer kjørevei til sammen til og fra barnehagen, ville de at jeg skulle gå i et skikkelig tegnspråkmiljø, og være sammen med barn og voksne med kunnskap om tegnspråk.

Jeg er ansatt som fagarbeider med tegnspråkkompetanse i en hørende barnehage. Jeg har ansvar for et barn som er helt døv. Jeg vet at det er veldig mange barn rundt i Norge, som er døve eller hørselshemmede er alene i hørende barnehagen. Jeg ønsker å få mer kunnskaper og kompetanser om hvordan personalet arbeider med for å gi en god barnehagedag for et døvt barn. Det er det viktigst vi voksne i barnehagen arbeider med og denne oppgaven kan jeg ta med i bakhodet mitt, når jeg blir barnehagelærer.

Å skrive denne oppgaven har vært utfordrende og tidkrevende, men samtidig veldig lærerikt. Jeg vil i denne anledning rette en stor takk til mine informanter som sa ja til å stille opp på intervju og dele sin kunnskap med meg. Uten de hadde ikke denne oppgaven vært mulig å gjennomføre.

En spesiell takk til veilederen min Torhild Høydalsvik for god støtte, veiledning og tilbakemeldinger. Du beholdt roen og troen på meg.

Helt til slutt en stor takk til barna mine, kjæresten og familien min for all støtte og tålmodighet med meg i denne prosessen. Også mine to gode og trofaste tolker.

Innhold

Sammendrag	6
1 Introduksjon	7
1.1 Tema og problemstilling.....	7
1.1.2 Begrepsavklaring.....	8
1.2 Kunnskapsgrunnlag	9
1.2.1 Personalets kompetanse/rolle	9
1.2.2 Opplæringslova.....	10
1.2.3 NOU til barnas beste	10
1.2.4 Lov om barnehager.....	11
1.2.5 Rammeplan for barnehagen.....	12
1.3 Tidligere forskning i feltet	12
1.3.1 Tidligere forskning om hørselshemmede.....	12
1.3.2 Tidligere forskning om tegnspråk.....	13
1.3.3 Tidligere forskning om tilrettelegging	13
1.4 Oppgavens struktur	14
2 Metode	16
2.1 Kvalitativ metode	16
2.2 Valg av informanter.....	17
2.2.1 Presentasjon av informantene	18
2.3 Intervju og intervjuguide	18
2.4 Analyse av datamaterialet.....	19
2.4.1. Transkribering.....	19
2.4.2 Analyseprosessen.....	20
2.5 Metodekritikk	20
2.5.1 Reliabilitet.....	20
2.5.2 Validitet	21
2.5.3 Generalisering	21
2.6 Etske utfordringer.....	21
3 Resultat	23
3.1 Kategorien Informantenes definisjoner	23
3.1.1 Sub-kategorien Informantenes erfaringer	24
3.2. Kategorien Tilrettelegging	24
3.2.1 Sub-kategorien Inkludering	25
3.2.1 Sub-kategorien Døve barns tegnspråkutvikling	26
3.3 Samspill.....	27

3.3.1 Sub-kategorien Kommunikasjon	27
3.4 Kategorien Kompetanse	28
3.4.1 Sub-kategorien Personalgruppen	28
4 Drøfting	30
4.1 Tilrettelegging.....	30
4.2 Samspill.....	31
4.3 Personales kompetanse	32
5 Konklusjon	34
6 Litteratur- og kildeliste	35
7 Vedlegg	38
7.1 Intervjuguide	38
7.2 Vedlegg 2 Informasjonsskriv og samtykkeerklæring	41

Sammendrag

Med utgangspunkt i problemstillingen *Hvilke erfaringer har personalet med tilrettelegginger for døve barnehagebarn?* har jeg brukt en kvalitativ metode i arbeidet med dette, og samlet inn data ved epost-intervju av en barnehagelærer, fagarbeider, tegnspråkressurs og pedagogisk leder/styrer. De fire har vært med på å besvare denne problemstillingen. Bakgrunnen for oppgaven er et ønske om å rette oppmerksomheten mot de døve barn som er alene i en hørende barnehage, og deres situasjon i forhold til det å få en god tilrettelegging av et kompetent personale. Formålet er å undersøke hvilke typer tilrettelegging det er viktig å arbeide med. Hva er det viktigste de personale med deres kompetanse, kunnskap og ferdighet i tegnspråk og deres vitende om døve. Informantene har mange gode erfaringer om hvordan de kan legge til rette for en trygg barnehagehverdag for et døvt barn og de deler sine metoder med meg. De fleste svar som informantene ga meg er like, men de arbeider også ulikt og har forskjellig erfaring. På den måten håper jeg å gi inspirasjon til andre som arbeider med døve barn, slik at de kan bidra til at det døve barnet blir en del av fellesskapet og ha et godt samspill med andre barn.

Konklusjonen jeg har kommet fram til i denne oppgaven er, at kompetanse om både tilretteleggingen og tegnspråket vil bidra til at personalet fokuserer på barnet og dets behov vil gi det en følelse at jeg er i fellesskapet med andre selv om vi snakker forskjellige språk, trygghet, samspill, vennskap. Personale er trygge på deres kompetanse og er tilgjengelig, og møter barnet med åpne holdninger, trygghet og kjærlighet.

1 Introduksjon

1.1 Tema og problemstilling

Hvert år fødes mellom 60-120 barn med ulik grad av hørselstap i Norge. I dag går de fleste barn som er hørselshemmet, i sin nærbarnehage sammen med hørende barn. I dag er det et mangfold av barn i barnehagen og barn skal ha samspill på forskjellige måter og det åpner deres muligheter for å utfolde undring, utforskertrang og skaperglede.

Alle barn, dem også som er hørselshemmede barn lærer ved å være deltagere i samspill med andre. For at hørselshemmede barn skal bli en del av fellesskapet og (...) må barnehagen legge til rette for et kommunikasjonsmiljø som ivaretar behovet for visuell tilrettelegging og et tegnspråklig miljø (Kristoffersen & Simonsen, 2012, s. 3).

For noen år tilbake hadde vi egne barnehager og skoler for hørselshemmede, fleste barn reiste langt med enten taxi eller buss for å komme frem til barnehager og skoler. I dag er det flere foreldre som ønsker, at deres barn skal gå på hjemmested barnehage eller skole. Som Simonsen, Hjulstad, Høie og Johannessen (2010, s. 10-11) sier: «for hørselshemmede elever handler dette blant annet om at elevenes bostedsskoler i utgangspunktet skal kunne gi et likeverdig og kvalitetsmessig like godt opplæringstilbud til disse elevene sammenlignet med andre». Forskjell på en hørselshemma barnehage og en hørende barnehage er, at hos hørselshemmede barnehagen er alle allerede på plass, tegnspråkressurs personale, tilretteleggingene har allerede på plass, andre barn har ulike hørselstap og er tegnspråkbruker, tegnspråkmiljøet er allerede i barnehagen. Hos hørende barnehagen må de bygge opp kompetanse om de hørselshemmede som er helt nytt for hele barnehagen, de må finne ut av hvilke tilrettelegginger er det best for et døvt barn, bygge relasjon i barnegruppen, kommunikasjonsform mellom barnet og barnet, barnet og voksen. Inkludering, samspill, fellesskap.

Hvordan kan de ansatte i barnehagen tilrettelegge for det døve barnet slik at det ikke opplever å falle ut i barnehagehverdagen? Å være alene døv i en hørende barnehage vil medføre en del barrierer og utfordringer som det er viktig å ta hensyn til i den pedagogiske planleggingen. Hvordan skal barnehagepersonalet jobbe for at barnet skal få en fullverdig hverdag i barnehagen? Jeg har vært opptatt av de voksnes rolle.

Fra starten av bacheloroppgaven har jeg tenkt å skrive om hørselshemmede barna. Å finne en god problemstilling var det verre for meg å gjøre. Etter flere justeringer fant jeg ut at jeg ville

ta fokus på personalets kompetanse på området og hva denne kompetansen gjorde med det hørselshemmede barnet. Ut fra dette formulerte jeg dette forskningsspørsmålet:

Hvilke erfaringer har personalet med tilrettelegginger for døve barnehagebarn?

Når jeg i forskningsspørsmålet bruker personalet, ikke pedagoger, spesialpedagoger, tegnspråklærere alene, men alle de voksne som arbeider i barnehagen har som oppgave å legge til rette for at barnet kan glede og oppleve mestring i lærende fellesskap. For å avgrense området har jeg valgt å fokusere på personalet som arbeider med døve barn uten Cochleaimplantat, kun tegnspråkbrukere.

1.1.2 Begrepsavklaring

Begrepet tilrettelegging definerer jeg som å handle om hvis et barn har ekstra behov og skal kunne fungere i hverdagen, er det viktig at hver enkelt barns behov må vurderes før tiltak planlegges og iverksettes. Det kan være at en rullestolbruker trenger heis for å komme seg fra første til andre etasje. Dette er også i samsvar med Kristoffersen og Simonsen (2013) som sier at tilrettelegging hos hørselshemmede barn er avhengig av barnets behov. «Visuell tilrettelegging av omgivelser og aktiviteter vil derfor være nødvendig for samhandling (...) hvor hørselshemmede barn deltar» (s. 3).

Tegnspråklig og visuell kommunikasjon foregår for eksempel i barnehagen med bare hørselshemmede barn og voksne som har en påskeaktivitet, der hvor barna maler påskeeggene. Her legger voksen til rette for å skifte mellom å dekorere egg, (barna må se ned for å male og når barna ser opp og ser rundt), da kan ta opp samtalen rundt om egget (s. 3).

Hos Grønlie (2005) defineres døve som «døves høygradige hørselstap i vesentlig grad reduserer muligheten for å oppfatte tale via hørselsinntrykk og kontrollere egen tale». Deres språk er tegnspråk (Grønlie, 2005, s. 22-23). I dette underkapitlet Tidligere forskning i feltet, skal jeg redegjøre for tegnspråk og kjennetegn på hørselsvansker, det fins ulike grader av typer hørselstap.

Begrepet en god barnehagehverdag definerer jeg som å ha gode smil og blikk, vennskap, ha voksen nær for å gi trøst og sitte på fanget, lek og latter og mange muligheter til læring. I møte mellom barn og voksne og verden skjer danning og læring, og barn som får påvirke sine hverdager gjennom voksne som ser og forstår hva de trenger. Å ha en voksen til stede hele tiden for å gi støtte til barnet, når det trengs. Dette er også i samsvar med Larsen og Slåtten (2014) nevner om kvalitet i barnehagen er at personale har kunnskap hvordan de arbeider med

barna. Hvordan voksne kommuniserer med barnet, hva ser de av barnet, hvordan de tilrettelegger (s.160). Det handler om voksnes kompetanse består av holdninger, ferdigheter og kunnskaper som kan medvirke til å løse problemer eller gjennomføre oppgaven (Hagen & Skule, 2004, s. 7).

1.2 Kunnskapsgrunnlag

I dette avsnittet presenterer jeg politiske styringsdokument, forskning og teori som er relevant for min oppgave. Jeg vil starte med politiske styringsdokument, deretter forskning og teori.

1.2.1 Personalets kompetanse/rolle

«Viktig at pedagogene har den nødvendige faglige innsikt og kompetanse som gjør at de kan tilpasse og tilrettelegge, slik at de hørselshemmede blir aktive deltakere, både sosialt og kommunikativt, uavhengig av språklig miljø» (Udir, udatert rapport. s.10).

Under gunstige betingelser kan et hørselshemmet barn utvikle seg akkurat som det ville gjort dersom hørselen var intakt. Barnets sårbarhet øker når omgivelsene ikke anerkjenner behovet, og ikke legger til rette for en god utvikling. Å gjøre språk tilgjengelig kan og skal alle bidra til (Pritchard & Zahl, 2010, s. 7-8).

De ansatte i barnehagen vil alltid være rollemodeller for barn og dermed så har de en stor påvirkning på deres hverdag (Arnesen, Gulbrandsen, Gundersen & Hovden, 2010, s.28). Dette er også i samsvar med Grønlie som sier at voksne er barns modeller. Hun mener, at voksne skal først få informasjon om hørselshemming generelt. Mangler kunnskap vil folk ha fordommer, hvordan man kommuniserer med en hørselshemmet person. Voksens kunnskap om hørselshemming vil hjelpe for å gi barna en forståelse om hva hørselshemming betyr, lar barna å bli kjent med at de hørselshemmede som ikke hører, er egentlig ikke dum, rar, krevende ... Hjelp barn å vise andre muligheter å kommunisere på uten lyd. Det handler om å ha en god holdning og kunnskap om hørselshemmingen (Grønlie, 2005, s. 70-71).

Åse Wetås, direktør i Språkrådet, skrev en kronikk i Adresseavisen (21.09.18), hun tok opp «retten til et språk», kronikken omhandler de hørselshemmede barn som snakker tegnspråk som sitt førstespråk, deres språklige rettigheter og behovene er det lik som andre barn i Norge. Barns rett til opplæring og rett til å kunne utvikle og bruke sitt førstespråk. Faktisk er det ingen formelle krav til barnehageansatte, det formelle kravet til pedagoger som jobber med tegnspråklige barn, har pr. i dag et halvt års opplæring i tegnspråk. Naturligvis er det ikke tilstrekkelig og «dette er oppsiktsvekkende», sa hun.

Ingen utdanningsmyndighet ville vel ha ansatt en person med kinesisk som førstespråk og et halvt års opplæring i norsk som voksen og regnet med at vedkommende skulle kunne fungere som norsk førstespråksmodell og bidragsyter til et godt talespråklig miljø i en barnehage? (Wetås, 2018).

Person med tegnspråkkompetanse kan være: døvelærer, støttepedagoger, en døv voksen eller tolke. «At dem, der bruker tegnstøttet kommunikation, er dygtige tegnsprogsbrugere med stort tegnforråd, som kan sikre en berigende sproglig stimulation. Derved kan man gjennom total kommunikation sikre, at døve barn kan få adgang til de emner og fag» (Lynas, 2001, s.124). Døve barn vil lære flere ordforråd, språkforståelse og språkuttrykkelse, hvis de har en eller flere voksne som er bevisste, kompetente og språkmodeller som behersker språk.

«Alle barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging i barnehage og skole skal møte lærere med relevant og formell pedagogisk kompetanse» (Nordahl, 2018, s. 8).

1.2.2 Opplæringslova

Opplæringsloven er et viktig politisk styringsdokument.

Den gir hørselshemmede barn under opplæringspliktig alder rett til spesialpedagogisk hjelp (Kunnskapsdepartementet, 1998, § 5-1). Hørselshemmede barn har også rett til opplæring i og på tegnspråk om de etter sakkyndig vurdering har behov for det (Kunnskapsdepartementet, 1998, § 5-2). Bestemmelsen om spesialpedagogisk hjelp og rett til tegnspråkopplæring ifølge § 48, er i NOU, 2012:1, s. 376, forslått overført til lov om barnehager (Kunnskapsdepartementet, 2012a). (Kristoffersen & Simonsen, 2013, s. 4).

I følge lovdata var det som ble kunngjort d. 17.06.2016 lov om endringer i barnehageloven og opplæringsloven. Da ble det overført fra opplæringsloven til barnehageloven i forbindelse med tegnspråkopplæringen. (Lovdata, 1998).

1.2.3 NOU til barnas beste

I følge NOU til barnas beste er:

Kapittel 4.9 barn under opplæringspliktig alder med særlig behov:

Rett til tegnspråkopplæring for barn under opplæringspliktig alder er regulert i opplæringsloven § 2-6 tredje ledd, der det står at barn under opplæringspliktig alder

som har særlig behov for tegnspråkopplæring, har rett til slik opplæring. (...) Det er i Meld. St. 18 (2010-2011) forslått at flytte opplæringslovens bestemmelser som gjelder barn under opplæringspliktig alder til barnehageloven (s. 52).

Kapittel 6.5.4 står det om kompetanseutvikling blant ansatte i barnehagen:

Alle barn skal sikres progresjon i sine opplevelser og erfaringer i barnehagen, uavhengig av funksjonsnivå og språklig og sosial bakgrunn. De ansatte trenger særlig kompetanse for at alle barn, uansett alder og uavhengig av funksjonsnivå, skal få hjelp og støtte de trenger for å utvikle seg og lære ut fra sine forutsetninger (NOU, 2012, s. 84).

Det belyser, at alle barn «skal» ha sine rettigheter og personalet skal bygge opp deres kompetanser for å kunne arbeide med de barn med særskilt behov på riktig måte. Å arbeide med en plan for å oppnå et eller flere mål for at barnet får en menings- og verdifull barnehagehverdag.

1.2.4 Lov om barnehager

Barnehageloven er et annet viktig politisk styringsdokument som omhandler de juridiske er:

Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og anerkjenne barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring, og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap. Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering (Lovdata, 2005, paragraf § 1).

Dette belyser at barnehagens personale skal bruke sin kompetanse, for å kunne gi barna trivsel, glede, trygghet og vennskap i barnehagens hverdager. Viktig at personalet skal se på hvert barn og barna er ulike og har ulike bakgrunner.

I Barnehageloven § 19h sier at: «barn under opplæringspliktig alder som har tegnspråk som førstespråk, eller som etter en sakkyndig vurdering har behov for tegnspråkopplæring, har rett til slik opplæring. Retten gjelder uavhengig av om barnet går i barnehage» (Lovdata, 2005, paragraf § 19h).

Dette belyser at tilretteleggingen skal settes på plass, før barnet starter på barnehagen, å skaffe en kompetanse person, som har tegnspråkkompetanse eller gi kunnskap til personalet om barnets behov. Videre i dette paragraf står det også at kommunen skal overholde retten til tegnspråkopplæring for barn bosatt i kommunen. Det er et kommunalt ansvar å sikre et tilrettelagt og fullverdig barnehagetilbud. Om det er et eller flere hørselshemmede barn som

går i en hørende barnehage, og det er nødvendig med en tidlig og god språkutvikling for alle barn. Å skaffe person som har tegnspråkkompetanse (S. 7).

1.2.5 Rammeplan for barnehagen

Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver sier klar og tydelig at

barnehagen skal møte individets behov for omsorg, trygghet, tilhørighet og anerkjennelse og sikre at barna får ta del i og medvirke i fellesskapet (...). Barnehagen skal alle barna oppleve å bli sett, forstått, respektert og få den hjelp og støtte de har behov for (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 19).

Punkt om kommunikasjon og språk står det at kommunikasjon språk påvirker barnets utvikling, derfor er viktig for barnehagen å være bevisst på. «Barnehagen skal anerkjenne og verdsette barnas ulike kommunikasjonsuttrykk og språk, derunder tegnspråk» (s. 23).

Rammeplanen og Barnehageloven legger tydelige føringer for relevant tilrettelegging for ALLE barn, uansett om et barn med spesielle behov eller ikke.

1.3 Tidligere forskning i feltet

1.3.1 Tidligere forskning om hørselshemmede

Hos Falkenberg og Kvam (2014) defineres hørselshemning som en fellesbetegnelse som omfatter ulike grader av hørselstap. Det deler ut to hovedgrupper, døv og tunghørt (s.426).

Forskning om det å være døv har mellom andre Pritchard og Zahl (2010). «Døve personer har store hørselstap, er tegnspråkbrukere og de har store vansker med å oppfatte tale auditivt. En medisinsk døv person er en person med et hørselstap større enn 90 dB i talefrekvensområdet» (Pritchard & Zahl, 2010, s. 9).

Forskning på feltet tunghørt, har samme forskerne mellom annet dette resultatet: «en tunghørt person har et hørselstap av en slik karakter at hørselstapet ikke hindrer dem i å kunne oppfatte tale og kontrollere egent tale via hørselen» (Pritchard & Zahl, 2010, s. 9).

Forskning av konsekvensene av cochleaimplantat har mellom andre Nervik (2009). Nervik sier at

et avansert høreapparat som opereres inn i cochlea, sneglehuset, ved store hørselstap. Apparatet gir gode lydssignaler i talefrekvensområdet og auditiv informasjon fra omgivelsene. Det kreves tett oppfølging og bevisst trening for å få best mulig utbytte av implantatet. Ikke alle kan nyttiggjøre seg lyden gjennom implantatet like godt. Implantatet gir ikke normal hørsel (Nervik, 2009, s. 56).

Ohna (2001) sier at gjennom historien er personer med store hørselstap blitt beskrevet på ulike måter, som eksempel døvstum (gammelt ord), tunghørt, døv, hørselshemmet, høreapparatbruker, cochleaimplantatbarn, tegnspråklig osv. Det gir bildet om hvordan hørselstapet blir oppfattet, og hvilke konsekvenser hørselstapet har for samhandling og kommunikasjon (s.114).

Barn med hørselstap har, som alle andre barn, ulike behov og forutsetninger. De har samme behov for å forstå, bli forstått og utvikle seg språklig, sosialt og kognitivt i samspill med andre. Språk er menneskets viktigste redskap for å kommunisere og samhandle med andre (Udir., udatert rapport. s.10).

1.3.2 Tidligere forskning om tegnspråk

Norsk tegnspråk ble anerkjent som et fullverdig språk i Norge i 2009. Tegnspråk er et gestuelt – visuelt språk med egne grammatiske regler og setningsoppbygging. Gestuelt betyr at når man snakker tegnspråket, bruker man hendene, ansiktet og kroppen til å uttrykke seg. Visuelt betyr at det oppfattes gjennom synet (Norges Døveforbund).

Bergh (2004) presenterer tegnspråk som er det eneste språket som personer har vanskelig å forstå eller oppfatte ikke tale og lyd gjennom hørselen, for dem er det naturlig å bruke. Faktisk er tegnspråket som døves førstespråk (s. 16).

Alle tegnspråk er forskjellige over hele verden, på samme måte som talespråk gjør (Bergh, 2004, s. 28).

Alle mennesker har behov for en arena der de kan snakke med andre uten å anstrenge seg(...) Hørende tilegner seg førstespråket helt uten systematisert, institusjonalisert opplæring og uten anstrengelser ... Hvis hørselshemmede barn skal kunne tilegne seg språket sitt på den samme uanstrengte og naturlige måten som hørende barn, må de ha gode rollemodeller som har tegnspråk som morsmål, slik at de kan utvikle en trygg språklig identitet (Wetås, 2013).

«Tegnspråk en hovedkilden til språk, kunnskap om språk, tekstkunnskap og kunnskap om verden» (Pritchard & Zahl, 2010, s. 42).

1.3.3 Tidligere forskning om tilrettelegging

Voksen må gi en god støtte når barn trenger hjelp. Da er det veldig viktig at det er tilrettelagt at den kompetente voksen har mulighet til å være med i for eksempel leken eller miljøet, «hvor hørende og døve barn samhandler, er det viktig at tegnspråk er en integrert del av alles

kommunikasjon» (Pritchard & Zahl, 2010, s. 41). Det er i samsvar med Ohna og Hofstad (2016, s. 7) Den viktigste arena for utvikling av språk er samhandlingen med andre barna. Å oppleve mestring og glede i lærende fellesskap for barnet er det pedagogens oppgave for å legge til rette for.

Pedagogisk tilrettelegging handler om valg av arbeidsmåter, organisatoriske løsninger og metodikk. Å arbeide med hørselshemmede barn skal personalet ta hensyn til barnets behov og tilrettelegging. Det krever en god kompetanse for personalet for å gi barn muligheter for å fylle på å få mestring, gode erfaringer og gjensidighet i lek og samhandling med andre. I barnas utvikling er det viktig (Udir., udatert rapport. s.19-20).

Å møte barnets behov for omsorg, trygghet, tilhørighet og anerkjennelse og sikre deltagelse og medvirkning i barnehagens fellesskap, er derfor viktige verdier som skal gjenspeiles i barnehagen. I barnehagen handler inkludering blant annet om å tilrettelegge for sosial deltagelse. Det krever at innholdet i barnehagen formidles på en måte som gjør at barn kan delta ut fra egne behov og forutsetninger (Nordahl mfl. 2018, s. 52).

Utfordringen vil være å legge til rette for en opplæring i barnehager (...) i nærmiljøet. Opplæringen av hørselshemmede barn byr på mange ukjente utfordringer. Pedagoger vil ha behov for økt kompetanse om hvordan hørselshemmede barn utvikler språk og hvordan de bruker sine språklige erfaringer i samhandling med andre (Ohna & Hofstad, 2016, s. 11-12)

Detter belyser tydelig de viktige faktorer som barnehagen skal ha i bakhodet for å jobbe med barn med særbehov. Ikke bare de døve barn, men det gjelder også for andre barn som sliter med språkvansker, fysiske vansker osv. Barnehagen skal være bevisst på å forebygge at problemene starter/dukker opp i barnehagen. Derfor er tilretteleggingen veldig viktig for å hindre dette.

1.4 Oppgavens struktur

Vi har nå sett på problemområdet de døve barna og oppgavens kunnskapsgrunnlag og forskning. Jeg har valgt å dele oppgaven min opp i ulike kapitler og underkapitler for å prøve å holde det så ryddig og oversiktlig som mulig.

I kapittel 2 vil jeg gjøre rede for metodiske valg jeg har gjort for å få frem den informasjonen jeg ønsker og trenger for å kunne svare på problemstillingen min. Her skriver jeg da om den kvalitative metoden for datainnsamling, epostintervju.

I kapittel 3 vil studiens resultat bli kort presentert før jeg i kapittel 4 drøfter resultatene opp mot politiske styringsdokument, barnehageloven og Rammeplan for barnehagen. Til sist blir oppgaven kort oppsummer.

2 Metode

Her vil jeg presentere metoden min og forklare hva slags metode jeg har valgt og hvorfor jeg har valgt den metoden. Sosiologen Vilhelm Aubert beskriver i Dalland (2018, s. 51) at «en metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap».

2.1 Kvalitativ metode

For å samle inn best mulig data om problemstillingen min valgte jeg å bruke en kvalitativ metode, med bruk av intervju via e-post. Valgte å gjennomføre intervju via epost, fordi det var en lang behandlingstid for å få svar fra Norsk Samfunnsvitenskapelige Datatjeneste (NSD). En god tilrettelegger for meg som døv, er å gjennomføre intervju med videoopptaket, fordi jeg er døv og mitt språk er tegnspråk som er et visuelt språk. Det vil gjøre analysearbeidet lettere, hvis jeg kan benytte videoopptaket. På en måte er det samme som lydopptak og videoopptak. Bergsland og Jæger (2014) sier, hvis man ønsker å gjennomføre video-opptak og måtte overføres filmer til PC, da må man meldes inn til NSD, Ulemper var at det var vanskelig å si presis hvor lang tid kan det ta å få klarsignal fra NSD til å komme i gang med datainnsamlingen (s. 86).

Bergsland og Jæger (2014, s. 68) skriver, at «den hermeneutiske fortolkningsprosessen beskrives ofte som en spiral, der forståelse og tolkning leder til ny forståelse og ny tolkning». Jeg har tro at den kvalitative metode vil gi noe bra data, for de metoder som baserer seg på å få tak i mening og opplevelse som ikke lar seg måle eller tallfeste.

I forbindelse med denne oppgaven hadde jeg bestemt, at jeg ønsket å forske på aktørene rundt de døve barna, var jeg klar over at det har vært lite forskning på døve barn uten CI, noe som har gitt meg en utfordring med å finne dataene fra litteraturene. I begynnelsen var jeg usikker på å bruke dokumentanalyse for å innsamle data til oppgaven, fordi jeg var klar over at jeg var sent ut med å søke om videoopptak via NSD, var det andre alternativer å velge dokumentanalyse som metoden. Etter hvert så jeg på problemstillingen min som ga meg følelse at e-postintervju som den relevante metoden for meg å få den informasjonen jeg trengte. Det var fordi jeg ønsket å få vite om hva mine informanters erfaringer med de døve barna, og hvordan de arbeider for å legge til rette for dette. For å forstå mer kunnskap om dette temaet, om personalets kompetanse og tilrettelegging fra informanters synspunkt, vil få frem betydningen av deres erfaringer og opplevinger av dette. S. Kvale og S. Brinkmann

(2015) skrev et godt ordtak: «Hvis du vil vite hvordan folk oppfatter verden og livet sitt, hvorfor ikke spørre dem?» (Kvale & Brinkmann, 2015, referert i Dalland, 2018, s. 62).

2.2 Valg av informanter

For min problemstilling var det ikke relevant å bare intervju barnehagelærere, som i introduksjonen nevnte jeg personalet, det betyr at jeg ikke tok fokus på barnehagelærere. Mitt ønske var å «fange» de informanter som har så mye erfaringer og kunnskaper som de jobber sammen døve barn i hverdager, og å finne informanter kan det være utfordringer, fordi det er en del tausplikt og alle barnehager i Norge har ikke lov å fortelle at de har et eller flere døve barn i deres barnehage. Derfor valgte jeg å være fleksibel og håpet å fange opp erfaringene til de informantene som kunne gi meg flere muligheter å undersøke hvordan ulike barnehager jobber med døve barn.

I følge Dalland (2018, s. 74) kommer valget av intervjupersoner an på hva jeg ønsker å vite noe om. På den måten kunne jeg ikke gjøre et strategisk valg ved å velge personer som har bestemte kunnskaper eller erfaringer, da ble det et tilfeldig utvalg. Som jeg nevnte tidligere, var det utfordrende å finne informanter som kan mye på dette bestemte området som er relevant for problemstillingen.

For å finne mine informanter valgte jeg derfor å legge ut innlegget på Facebook gruppen som heter «Idebroen for barnehagen». Det var for å få muligheter for å fange de informantene som har mye erfaring innenfor området. Jeg har vært bevisst på å be vedkommende å ta kontakt med meg via privatmeldingen for å holde anonymitet. To personer sendte beskjeden i privatmeldingen på messenger og fortalte at de jobber med døve barna. De ønsket begge å stille opp i intervjuet og bidra med deres erfaringer og opplevelser. En av mine bekjentskap ga meg tipset om en person og jeg tok kontakt direkte den personen om barnehagen kunne være interessert å delta min epost-intervju og fikk et ja. Jeg fikk epost-adresse fra dem og jeg sendte ut et informasjonsskriv/ samtykkeskjema om meg selv og min oppgave. I følge Dalland (2018) er at informanter skal få mulighet å tenke seg om å delta intervju og får mulighet å si nei til å delta (s.75).

To forskjellige måter har det blitt å finne informantene, en måte var de informanter som leste mitt innlegg på Facebook og meldte seg frivillig for å delta oppgaven min. Den andre måte var at jeg tok kontakt med en for å spørre om barnehagen ville la seg intervju og sendte informasjonsskriv om meg selv og min oppgave.

2.2.1 Presentasjon av informantene

Informantene mine bestod av pedagogisk leder, fagarbeider, tegnspråkressurs og styrer.

Informantene blir referert til som A, B, C og D.

Informant A, C og D har fullført barnehagelærerutdanning. Informant B har fullført barne- og ungdomsarbeider og har også med etterutdanning barn med særskilte behov (15 Sp).

Informant A jobber som barnehagelærer i 100 prosent uten personalansvar og har 1 års erfaring som barnehagelærer og har vært vikar i 2 år.

Informant B jobber som fagarbeider og har ansvar for et barn. Har hovedansvar for tegnspråk og tilrettelegging i barnehagen. Har 20 års erfaring.

Informant C jobber som tegnspråkressurs i 100 prosent og har erfaring ved å være pedagogisk leder og jobbet som barne- og ungdomsarbeider.

Informant D jobber som pedagogisk leder/styrer og har erfaring ved å være støttepedagog.

Informantene har ikke jobbet med døve barn tidligere og informant B sa, at det var helt nytt for informanten, når dette barnet begynte for 3 år siden.

2.3 Intervju og intervjuguide

Før jeg startet å utføre epost-intervju mine informanter, måtte jeg lage en intervjuguide som måtte være godkjent av veilederen (vedlegg 2. For å kunne utarbeide en god intervjuguide brukte jeg tid på å sette og se gjennom kunnskapsgrunnlagene for å utfylle de spørsmål som var relevante for å kunne gi svar på problemstillingen min. Jeg fikk en sjanse for å gjennomføre asynkront (epost) intervjuer, denne gang fikk jeg ikke møte informantene på ansikt-til-ansikt-intervjue. Postholm og Jacobsen (2011, s. 70) sier, at

elektroniske intervjuer i sanntid ligner på ansikt-til-ansikt-intervju med to viktige unntak: 1) intervjuer mister mulighet til observasjon (...) 2) kommunikasjonen skjer skriftlig, ikke muntlig, noe som begrenser innholdet.

Her hadde jeg ikke mulighet for å stille oppfølgingsspørsmål, hvis jeg syntes at informanten sa noe som kunne være interessant for meg å vite mer eller komme med oppfølgingsspørsmål. Tillegg jeg ikke kunne lese non-verbal kommunikasjon, at dialogene ble svakere enn i et vanlig intervju. Det er i samvær Jacobsen (2018, s. 281) at den svake side er «manglende interaksjon», man har mindre kontakt med informanten, man mister også muligheten til å inngå dialog.

Mine informanter fikk vite problemstillingen min og temaet for oppgaven før jeg sendte både samtykkeskjemaet (vedlegg 1) og intervjuguiden. Dalland (2018, s. 64) nevner, at det var viktig å tenke på hva slags informasjon bør intervjupersonen ha på forhånd og forteller om hvordan jeg kan ivareta informert samtykke, anonymitet og tausplikt. I samtykkeskjemaet var jeg presisert hva var mitt mål å intervju, hva skulle jeg bruke data til og alt ville bli anonymisert. Jeg ønsket å informere om at intervjupersonen skulle klar over at hun eller han kan når som helst trekke seg uten å gi forklaring (Dalland, 2018, s.82). Å velge å delta på intervjuet er frivillig.

Jeg var klar over da jeg gjennomførte intervjuene via e-post, og muligheten for en åpen dialog kunne mye mer begrenset. Å gjennomføre en epost-intervju var som en kommunikasjons form for skriftlig, denne metoden kunne sammenligne med spørreskjemaet, spørsmålene var ferdig formulert og standardisert på forhånd, og det var ingen mulighet for å stille spørsmål utenom disse. I følge av Dalland (2018) at spørreskjemaet er strukturert som har andre kvaliteter og denne metoden gir oss muligheter til å hente informasjon fra flere grupper mennesker (s. 123). Samtidig ga det begrenset mulighet for meg å forklare eller sikre at spørsmålene var forstått, i samtykkeskjemaet har jeg vært bevisst på å informere mitt mål med oppgaven.

Å få svar fra informantene har jeg gitt ei ukes frist for å levere dataen. Informantene fikk en mulighet til å reflektere og kunne komme tilbake med svarene av tema. Informantene noterte selv svarene sine i intervjuguiden. Utfordringen var, at jeg vet at informantene hadde mulighet til å lese seg opp på teori for å svare på spørsmål og jeg har valgt å stole på informant om at svarene var ærlige. Postholm og Jacobsen (2011) nevner, at Å gjennomføre epost-intervjuet kan være en fordele for å gi intervjuet mer reflektert, informant får tid til å tenke seg mer om mellom spørsmål/svar (s. 70).

Intervjuene gikk bra, men litt utfordringer var det å få samtykkeskjemaet med underskrift for å komme i gang med å analyse datainnsamlingene. Informasjonen jeg fikk var nyttig, noe som vil komme frem i analysen av problemstillingen min.

2.4 Analyse av datamaterialet

2.4.1. Transkribering

I følge Dalland (2018) er en vanlig måte å gjennomføre transkribering for å bearbeide intervju på, og det skjer ved å skrive ned ord for ord av som ble sagt. Det gir også en mulighet til å gjenoppleve intervjuet (s.88). Jeg har som tidligere skrevet at informantene noterte selv svarene sine i intervjuguiden og jeg skulle skrive det på en annen måte enn de fleste andre,

nemlig å transkribere. Jeg tok vare på deres svar som var sagt og jeg transkriberte svarene fra informantene og satt over til oversiktsskjema for analyse av intervju. Svarene ble strukturert slik at det var bedre egnet for analyse. Å analyse for å finne ut hva informanten fortalte gjennom skriftlig og tolket deres notater/svarer. Jeg leste gjennom og passet på, at både intervjupersonen og stedet skulle ivaretas, for å anonymisere de mest mulig.

2.4.2 Analyseprosessen.

Analyse er et granskingsarbeid, der utfordringer er å finne ut hva det innsamlede data egentlig forteller oss (Dalland, 2018, s. 229). Postholm og Jacobsen (2011, s. 101-103) sier at analysere er prosesser som foregår side om side og som gjensidig påvirker hverandre. Denne prosessen starter med at forskeren stiller spørsmål vedrørende sitt eget materiale, så som: Hva handler dette om? Hvordan kan jeg forstå det folk sier om dette? Hvilke mønstre og hvilke uregelmessigheter finner jeg?

Min analyseprosess startet allerede ved transkribering der jeg kunne begynne å se sammenhenger og ulikheter. I følge Bergsland og Jæger (2014) handler analysen seg om å redusere datamengden, skape orden, struktur og mening (s.81). Det er i samvær med Postholm og Jacobsen (2011) at analysens viktigste formål lager et system, et mønster og en mening i (s. 102). Å ha et bedre oversiktlig av analysen valgte jeg å sette dette inn i et oversiktsskjema. Postholm og Jacobsen (2011, s. 105) skriver, at det er viktig å gi navn til disse kategoriene som kan gi hint om hva som er innholdet i dem. Her har jeg lagt mine funn inn under relevante fire kategoriene og prøvde å se etter om det kom frem noe nytt som kunne være overraskende eller noe jeg ikke hadde ventet.

2.5 Metodekritikk

Bergsland og Jæger (2014, s. 80) sier, at det er viktig å være kritisk og reflektere over egen metode og datainnsamlinger, ingen av metodene er feilfri. Det handler om reliabilitet, validitet og generalisering.

2.5.1 Reliabilitet

I følge Bergsland og Jæger (2014) handler reliabilitet om hvor vidt forskningen har blitt utført på en troverdig måte, og hvor pålitelig hele forskningsprosessen er. Informantene mine ble i denne sammenheng mindre kvalitative da jeg gjennomførte intervjuene via e-post, og muligheten for en åpen dialog var mye mer begrenset, som for eksempel kunne de si mer om hva de ønsket å gjøre istedenfor hva de faktisk gjorde.

2.5.2 Validitet

Validitet kan handle om forskeren sine forventinger og forutinntatte oppfatninger som kan forstyrre persepsjonen og redusere validiteten av data (Befring, 2015, s.54). Jeg var usikker på om jeg skulle omforme, rette opp grammatiske feil eller andre ting i tekstene jeg fikk tilbake. Jeg valgte å bruke teksten slik jeg har fått den tilsendt. Det betyr at jeg passet på at de var relevante og kunne gi svar på min problemstilling. Jeg forsøkte å legge fra meg min forforståing av temaet, som deretter kan ha påvirket konklusjonen på oppgaven.

2.5.3 Generalisering

Generalisering handler om overførbarhet (Bergsland & Jæger, 2011, s.80). Som sagt at jeg har valgt en kvalitativ metode til min oppgave var jeg klar over at jeg ikke kunne si presis om mine funn kan generaliseres da jeg har epost-intervjuet fire informanter. Deres kunnskaper og erfaringer fra informanter kan jeg ta med videre i fremtiden.

2.6 Ethiske utfordringer

Dalland (2018, s. 236) nevner at forskningsetikken skal sikre at kunnskapsutvikling og forskning ikke skjer på bekostning av enkeltpersoners integritet og velferd. Det handler også om personvernet som er viktig å ivareta på og ikke gir noe unødvendig belastninger for informanter. Dette er i samsvar med Befring (2015, s. 28) som sier at forskning skal være forankret i anerkjente etiske verdier og normer skal bidra til at forskningsprosessen gjennomføres på en verdig og forsvarlig måte.

Jeg hadde som skrevet alle mine intervju inne på min data og slettet så snart oppgaven var levert og godkjent. Det var kun jeg som ville ha tilgang til e-postene som kom inn. Jeg visste at ingen kom til å låne dataen min. Jeg nevnte i brevet, at e-poster kom inn ville bli anonymisert. Det ble også opprettet en egen e-post adresse kun til dette formålet. Adressen ville bli slettet etter bruk. Jeg har vært bevisst på at ingen fikk lov å låne dataen min frem til oppgaven var levert, for å ta vare på de sensitive informasjon. Jeg tenkte også over konsekvensene ved pc, og transkribering av intervju slik at dette ble oppbevart konfidensielt. Informantens identitet må anonymiseres navn og andre direkte identifiserende opplysninger allerede når jeg transkriberte. – slik som A, B og så videre.

Utfordringen med å gjennomføre epost-intervju, var å kjenne at informantene mine er svært anonyme, fordi jeg ikke har fullført en ansikt-til-ansikt-intervjuet i personlige møter. Postholm og Jacobsen (2011) nevner, at «elektroniske intervjuer (...) virker anonymiserende» (s. 71), noe som også er min erfaring. Forskning er avhengig av at informanter har tillit til at forskere har taushetsplikt om opplysningene de får gjennom sine undersøkelser, og brudd på

taushetsplikten straffes etter straffeloven § 121 (Dalland, 2018, s. 240). Dette har jeg prøvd å formidle i alle de elektroniske møtene.

Informantene fikk både samtykkeskjema og intervjuguide i forkant av gjennomføringen av intervjuet. Dette ville jeg gjøre for å skape trygghet og at de skulle vite hva som var mine forventninger. I samtykkeskjemaet har jeg skrevet at hun eller han når som helst kan trekke seg, om så uten å gi forklaring. Jeg så det som viktig for at informantene skulle kjenne til at dette er en forskningsetisk premiss (Dalland, 2018, s. 82).

3 Resultat

I dette kapittelet kommer resultatene fra epost-intervjuet frem. Jeg valgte å gjengi det informantene skrev med sitat. Resultatkapittelet blir presentert i fire kategorier: (1) Informantens definisjoner, (2) Tilrettelegging, (3) Samspill og (4) Kompetanse. Kategoriene som kom frem i dataanalysen av mitt materiale, de transkriberte intervjuene av barnehagelærers erfaringer. I dette kapittelet blir informantene anonymisert, har jeg valgt å kalle de informant A, B, C og D for å bevare personvernet.

3.1 Kategorien Informantenes definisjoner

Det første snakket vi om definering av begrepet tilrettelegging har informantene ganske like tanker og meninger om det. Alle informantene sier på ulike måter hva er tilretteleggingen. Det handler om at personalet har ansvar for å jobbe med tilretteleggingen og tilpasser av barnets behov. Informant A deler inn i tre kategorier; enkelt individer, barnegruppen og personal.

«Tilrettelegging handler om å gjøre barnehagehverdagen til en god opplevelse for både barn og personal. Det handler om å se behov og tilrettelegge deretter, for enkelt individer lages det ofte individuelle planer i samarbeid med ulike instanser utenfor barnehagen, for barnegruppen handler det mye om medvirkning og la barna ha en stemme i sin egen hverdag. For personalgruppe handler det om å kjenne teamet, se styrker og svakheter, gi personalet riktige utfordringer som igjen vil skape utvikling og et godt samarbeid».

Informant B mener, at man legger til rette for at barna skal ha en fin og inkluderende hverdag. At man legger til rette utfra hvert enkelt barns behov og forutsetninger.

«At barnet føler seg sett, hørt og forstått. Og kan ta del på lik linje som de andre barna. At barnet føler det er en del av et fellesskap».

Informant C sier:

«Når eit barn treng noko ekstra. Som teiknspråktolk, bordsituasjon, sitte så barnet ser kva som foregår. Tolk «tett på», Tolking i samling».

Informant D uttrykker det slik:

«Rett støtte ut i fra enkeltbarnets behov for å sikre en helhetlig, positiv utvikling».

En beskrivelse av informantene om en god barnehagedag for et døvt barn kom det inn ulike svar. Informantene er alle enige om at personalet må ha kunnskap om tegnspråk for å kunne

kommunisere med et døvt barn i hverdag. Både informanter B og C sier at det er viktig å ha faste rammer og følge dagsplan. Informant A sier at en god barnehagedag for et døvt barn bør på lik linje som alle barn først og frem bygges på trygghet og omsorg. Videre sa informanten A, at barnet må lære seg å leve i et samfunn hvor majoriteten er hørende, å være trygg på seg selv i samfunnet vil øke livskvaliteten til barnet nå og senere i livet. Informant C sier, at et døvt barn kommer i en mindre gruppe med tegnspråkressurs og få en positiv følelse av samhandling med andre barn.

Informant B har dette perspektivet:

«Forståelsesfull voksne og personal med kunnskap om tegnspråk og døves hverdag».

Personalet har ansvar å samle informasjon eller kunnskap om hørselshemmingen og tegnspråk.

3.1.1 Sub-kategorien Informantenes erfaringer

På spørsmålet om informantenes erfaring i forbindelse med personalet ved din arbeidsplass har tilstrekkelig kompetanse på arbeid med døde, kom det inn ulike svar. De er ulike fordi deres erfaringer er mye forskjellige, ulike barnehager og ulike tilbud de får hos barnehagen. Informant A fortalte om barnehagen, de har spesialisert seg på tunghørte og døde barn. Et spesialteam som består av én barnehagelærer og audiolog, og én vernepleier. Vi er mange ansatte hos oss, og det er antall barn med spesielle behov som er grunnlaget for den store bemanningen. Støttepersonen har ansvaret for at den individuelle opplæringsplanen blir fulgt, men alle ansatte vet hvordan man skal jobbe med alle barna. Informant B og alle på avdelingen fikk mulighet til å gå tegnspråk kurs, og de har så tett samarbeid med statped. Informant C erfarer at personalet er flinke og villige til å være seg tegnspråk. Er det ord de ikke kan bruker de tegnspråkressursen eller tegnordboka.

Barnehagen samarbeider med hverandre og bruker hverandres kompetanser for å utvikle deres kompetanse og kunnskap innenfor tegnspråk. Mens informant D sier:

«Nei, veien blir nok til mens vi går og jeg lærer stadig nye ting».

3.2. Kategorien Tilrettelegging

Til kategorien tilrettelegging har mitt fokus vært tilrettelegging med inkludering som målsetting. Vanskelig å ikke ta inkludering med i oppgaven som fins i barnehagehverdagen.

3.2.1 Sub-kategorien Inkludering

På spørsmålet om i hva er informanten sin viktigste kompetanse som sikrer de døve barna opplevelsen av å være inkludert i barnegruppen, kom det inn ulike oppfatninger om deres viktigste kompetanse. Informant A sier det slik:

«Min viktigste kompetanse, er min grunnleggende kunnskap om barns utvikling, lek og læring. Ut fra dette grunnlaget søker jeg kunnskap jeg trenger får å kunne tilrettelegge for barnas beste uavhengig av hvilken situasjon, eller hvilket behov barnet måtte ha».

Informant B uttrykker at:

«Min viktigste jobb, er å hjelpe til og veilede med kommunikasjon. Lære både barnet og de andre tegn. Så at jeg kan tegn er nok min viktigste kompetanse. Men også at jeg har gått kurs og snakket en del med døve, for å forstå hvordan deres hverdag er, og hva som kan være utfordrende».

Informant C nevner, kompetansen min med tegn så jeg kan tolke både for det døve barnet og de andre hørende barna. Informant D sier tilstedeværelse, kroppsspråk og tegnbruk. Når det snakkes om hvordan personalgruppe arbeider med inkludering, kom det frem ulike metoder de arbeider med og de var enige om at det er viktig å ha en fast ramme for hverdag, dagsplaner med tegn og bilder. Voksne ønsker å være sikre på at alle får med seg hva som skal skje. At vi gir barnet samme oppgaver og utfordringer som de andre. Å dele barna inn i små grupper, for å forsikre oss om at alle får ta i del, arbeid med sosial kompetanse, i lek og aktiviteter. I dette områder er det definert ansvarlige voksne og ha voksne «tett på».

Informant A uttrykker det slik:

«Vi går for å være en «inkluderende barnehage», som betyr at vi arbeider ut fra grunnlaget om at alle er i samme båt og ingen er annerledes. Det tilrettelegges for at alle skal være sammen og godta hverandre, da likeverd er ekstremt viktig».

Informant B sier:

«Barnet kan fint fungere i en vanlig barnehage med rett tilrettelegging. Det å starte tidlige med tegn, også for barna rundt, er alfa omega. Samtidig som det å inkludere alle avd i barnehagen med ukas tegn. Dette er med på å inkludere og sosialisere barnet».

På spørsmålet om i hvilke utfordringer har dere i inkluderingsarbeidet, kom det inn ulike svar. Om de er ulike fordi noen barnehager ikke har særlig store utfordringer nå og tilrettelegginger er gode. Informant A viser til at de ikke har noen direkte utfordringer med inkluderingsarbeid.

«Dette er så godt plantet i ryggraden på personalet og går som automatikk i hverdagen».

Informant B viser til at utfordringen er ikke så stor nå, men var jo størst utfordring i starten. Men vi tenker jo på fremtiden og med vårt fokus på tegn i hele barnehagen, har vi kommet langt.

«Før barnet kunne nok tegn til og kommunisere...og de andre barna ikke kunne noe».

Informant c likner svaret fra informant b. Likevel kan det døve barnet kan miste hva som skjer rundt dette.

«Eg ser at det døve barnet lett dett ut når det er mange høyrande barn som også er med på leiken, Då ender det somregel med dytting eller slåing, det er også til tider ett for at det døve barnet velger aktiviteter der det slepp å leike med andre».

Informant D svarer i tillegg, at ansvarliggjøring av de voksne, med tanke på blick og engasjement for å se og legge til rette for samlek med andre. Utfordringer med å få voksne til å gripe muligheter og ta nok ansvar.

«(...) en utfordring i en barnehage der alle er hørende utenom barnet å få barnet nok inkludert i barnegruppa og hørende til å bruke tegn».

3.2.1 Sub-kategorien Døve barns tegnspråkutvikling

Når vi snakker om hvordan barnehagen tilrettelegger for døve barns språkutvikling, når det er et døvt barn i en hørende barnehage. Alle informantene var enige om at tegnspråket bør være synlig i hverdagen, bruker tegnspråk hele tiden til begge barn uansett hørselstap. Ulike tiltak blir det bruk på avdelingen. Alle informantene har en fast person i deres barnehage som er tegnspråkressurs og snakker flytende med tegn. Det finnes ulike støttestrukturer og hvordan de arbeider med et døvt barn. At det døve barnet får tegnspråk opplæring hver dag, resten på avdelingen tar de fokus på ukas tegn som alle øver på i samling. Informant C sier i tillegg, at ukas tegn blir sendt hjem med ukeplan, så barna kan øve hjemme. Under samlingsstunder de bruker tegn og barna plukker opp tegn som tegnspråkressurs og det døve barnet bruker. Alle

informantene holder samlingsstund for alle barn og under samlingen bruker personale tegnspråk. Slik jeg tolker at barnehagen satser på fellesskap, lek, mestring og selvfølelse.

3.3 Samspill

Informantene nevner at de merker godt når barnet samspilte godt med andre barna spesielt i lek og barna bruker mye kroppsspråk. Informant B sier at de i stort sett har gode samspill igjennom hele hverdagen. Og de andre barna er veldig flinke til å ta barnet med, og inkludere.

De er 4 år gamle. Og er suverene med å ikke stenge ute. Men å ta med seg og inkludere. Dette er med på å inkludere og sosialisere barnet. Viktig for oss å legge til rette for en fin og inkluderende hverdag. Dette døve barnet har sine rettigheter. Informant C sier barnet har godt samspill med andre barn når de leker” hermelek” og bruker mye kroppsspråk. Kan og spille spill og holde på med gjemsel med litt voksenstøtte.

Alle informantene har opplevd at det har skjedd de ikke fikk støtte frem til et godt samspill på ulike situasjoner. Informant B og C nevner at de merker godt når barnet ikke har godt samspill, da det skjedde noe. Informant C sier i situasjoner det det døve barn er ivrig og slår litt for hard for å få kontakt. Det andre barna begynner å gråte og sier at de ikke skal leke sammen.

For å gjøre bedre med inkluderingen er at barna leker i smågrupper, voksne tett på. Informant B sier nesten samme at det kan bli utfordrende i lek. Barna er engasjerte i leken, og da er det fort gjort, at de glemmer at dette barnet ikke får med seg alt. Da er det ofte mye stemme og lite tegn. Og det går fort i svinga. Informant B sier:

«Da er det viktig at en voksen, er tilstede og kan forklare med tegn. Men største utfordringen er nok lek. Dette jobber vi mye med. Men mindre, rolige grupper fungerer ofte bedre».

3.3.1 Sub-kategorien Kommunikasjon

Alle informantene sier, at kommunikasjonsform mellom det døve barnet og de andre barna er tegn, kroppsspråk, mimikk, enkle tegn, bruk av tegnspråkressurs og bilder.

Alle informantene har fokus på at de hørende barna skal lære seg tegnspråk, de jobber ulike måter og fleste bruker ukas tegn i hele barnehagen hver uke. Alle både barna og personalet lærer nye tegn. Informant B sier, at foreldrene får også tegnene som de får muligheten for å lære. På avdelingen barnet går, er det fokus på tegn gjennom hele dagen. Alle barna har vært

sitt navnetegn. Informant A sier alle barna deltar i alle aktiviteter, uansett hva. Alle er med i samlingsstund, sangstund, forming osv. Der har vi en egen tegnspråktolk som deltar på samlinger hvor hele barnehagen deltar. Tillegg har vi en ansatt som er døv og har egne samlingsstunder på tegnspråk for hele barnegruppen.

3.4 Kategorien Kompetanse

Under kategorien kompetanse er det i denne oppgaven lagt vekt på hvilke kompetansenivå personalet, hele personalgruppen rundt de døve barna hadde.

3.4.1 Sub-kategorien Personalgruppen

Alle informantene sier, at det er stort fokus på at alle personalet skal kunne snakke tegnspråk på avdelingen, som de skal brukes tegn gjennom hele dagen. Det sier at voksne kan kommunisere med døve barn er viktig. Ulike måter å lære tegnspråk, enten hos statped eller en av avdelingene lærer resten av personalgruppen.

Informant A sier, at det er nytt i dette år skal alle ansette begynne med tegnspråkkurs i arbeidstiden, hvor man blir plassert i grupper basert på kunnskapsnivået hos hver enkelt. Våre barnehagens styrer har fokus på å ansette personer som allerede innehar denne kvalifikasjonen, særlig når det kommer til assistentposisjoner. Dermed settes det høyere krav til assistentstillingene, hvem som helst får ikke jobbe hos oss.

Informant B fortalte:

«Jeg har fått mulighet til å ta del i døve miljøer, har gjort at man får litt annet perspektiv på det, enn bare det faglige. Jeg er som regel 6 uker i året (frivillig) på opphold med barn (døve) på opplæring, med døve voksne. Hovseter i Oslo og Ål i Hallingdal, arrangerer opplæring for barn i alder 0-16 år. Alt jeg lærer, tar vi bruk, og jeg veileder de andre i personalet».

Informant B ønsker å forstå hvordan er døves hverdager og får den nødvendige faglige kompetanse som gjør at informanten har kunnskap, tilpasse og tilrettelegge, og være en rollemodell for døve barn.

På spørsmålet om i hvilken grad barnehagene samarbeidet med andre instanser for oppfølging, veiledning eller hjelp, kom det inn ulike svar. Om de er ulike fordi det finnes ulike støttestrukturer og ulike klargjorte rutiner for samarbeid i noen kommuner enn andre, er ennå usikkert. Informant A viser til at behovet for hjelp og støtte kan være ulikt fra barn til barn.

«Ja, ved behov. Men kompetansenivået på huset er ekstremt høyt, særlig når det kommer til døve og tunghørte barn».

Informant B viste til og utvidet med samarbeidet med Statped og deres jevnlig veiledning.

«Vi har tett samarbeid med Statped. Hvor vi får både kurs og veiledning jevnlig. Jeg er også med barnet på ukesopphold der, for å lære mer tegn og den døve kulturen».

Informant C likner svaret fra informant b. Likevel er den utvidet med samarbeidspartnerne PPT, logopedtjenesten, spesialpedagog i tillegg til Statped sine tjenester. Informant D trekker inn samarbeidet de har med de ansatte ved den institusjonen barnet er på deltidsopphold i spesialpedagogisk institusjon. Informanten trekker også inn samarbeid med andre barnehager som har fokus på tegnbruk. Det kan også gjelde spørsmål omkring hørselshemming blant barn eller hørende barns familiemedlemmer.

Informant B, C og D mener, at det var nyttig å ha samarbeidet med andre instanser, fordi de kan få riktig hjelp og veiledning fra fagfolk. Å tilrettelegge har det vært vanskelig og et miljø som vi ikke visste noe om fra før. Å utveksle og diskutere med andre for å få hjelp der det trengs. Informant D svarer i tillegg, at det mest nyttige har nok vært tegnspråkressursen i 100% i barnehagen som er på barnet hver dag. Hos oss er det spesialpedagog flere timer i uken som bruker tegn og har ansvar for å kartlegge utvikling og tegnbruk. Samarbeidstid mellom tegnressurs og spesialpedagog, opphold i annen barnehage der de fleste kan tegnspråk.

Informant A beskriver om hvordan jobber de i deres barnehage, hos dem blir det laget en individuelle plan for alle barn med spesielle behov. Spesialtemaet, avdelingsleder, foreldre og assistenten går sammen om å skrive den individuelle planen, slik at det jobbes mot felles mål på alle fronter.

Det er tydelig at informantene sine erfaringer er at de står med mange samarbeidspartnere for å få en god tilrettelegging for barnet og andre barna, tillegg voksne utvikler sine kunnskaper og kompetanser.

4 Drøfting

I dette kapitlet vil jeg drøfte resultatene opp som ble funnet under intervjuet, opp mot teorien. En del av drøftingen vil jeg ta med mine egne refleksjoner og meninger. Jeg har valgt å dele inn drøftingen i samme kapitler som før i oppgaven, for å få en rød tråd. 1.

Tilrettelegging, 2. samspill og 3. personalets kompetanse. Dette gir kapitlet en rydding og oversiktlig struktur.

4.1 Tilrettelegging

Å oppfylle en god tilrettelegging er faktisk utfordrende oppgave for personalet å gjøre barnehagehverdagen til en god opplevelse for barn. Det handler ikke bare om å tilrettelegge på en ting, men flere ting spiller det stor rolle og man må tenke på, å være bevisst på hva trenger hvert enkelt barn akkurat nå og hvilke behov er det. Som Rammeplanen (2017, s. 19) sier klart og tydelig, at barnehagen skal møte barnets behov for omsorg, trygghet, tilhørighet og anerkjennelse.

I barnehagen er det viktig for de voksne å kunne reflektere og være bevisst på denne oppgaven. Å tilrettelegge kan det være språk, samspill, skape trygghet, deltagende, inkludering, m.m. Som Nordahl (2018, s.52) sier, i barnehagen handler inkludering om å tilrettelegge for sosiale deltagelse. Å møte barnets behov og gjør at barn kan delta ut fra egne behov og forutsetninger. Pritchard og Zahl (2010, s. 41) påstår, at det er veldig viktig at det er tilrettelagt for den kompetente voksen har mulighet til å være med i for eksempel leken eller miljøet, hvor hørende og døve barn samhandler. Det betyr at tegnspråk må være en integrert del av alles kommunikasjon.

Når et døvt barn kommer til en hørende barnehage, der hvor det er ingen tegnspråkmiljø fra før. Barnehagen må skape et tegnspråkmiljø på avdelingen og hele barnehagen, hvor barnet skal starte. Skal man kommer til tilrettelegging av et døvt barn i barnegruppen handler det mye om å ansette en tegnspråkkompetanse voksen slik at det døve barnet møtes en voksen som kan snakke barnets morsmål. I likhet med Lynas (2001, s.124) sier, at barnets språk vil bli utvikle og barnet lærer flere ord og får et større ordforråd, får øke språkforståelse og større språkuttrykkelse. De hørselshemmede barn er i samme nivå som alle andre barn for en positiv utvikling uten hørsel vil hemme for deres utvikling. Det skjer hvis barnet ikke får sitt førstespråk tegnspråk, ulike behov og forutsetninger dekkes.

Barnehageloven (2005, paragraf § 19h) står det at barnet som har tegnspråk som førstespråk har rett til slik opplæring. Informantenes pedagogiske tilrettelegging er ulike måter å arbeide

med, finne løsninger og metodikk. Informant B og C legger vekt på at det er viktig å ha en fast ramme for hverdag, dagsplaner med tegn og bilder som konkreter i arbeidet. Informant B sier, at tilretteleggingen er å starte så tidligere som mulighet med å lære barn tegn, også andre barna rundt. Vi mener at det er en av de viktigste tiltakene vi har startet med. God måte å starte på ukas tegn for å inkludere alle avdelinger i barnehagen og dette er med på å inkludere og sosialisere barnet.

Alle informantene sier, at de arbeider hverdager med at de skal brukes tegn gjennom hele dagen. Tegnspråkkompetanse person har hodeansvar for et døvt barn for å lære barnets morsmål og lærer resten av personalgruppen på avdelingen. Å ha en god tilrettelegging og inkludering er faktisk viktig for barnets utvikling og trivsel. Informant B synes å tilrettelegge har det vært vanskelig og et miljø som vi ikke visste noe om fra før. Slik jeg oppfatter fra informantene, at det har vært nyttig å ha samarbeid med andre instanser, spesielt statped, som kan mye om et miljø som omhandler hørselshemmede barn.

4.2 Samspill

I følge informantene merker de det godt på barna om barnet har godt samspill med andre barna spesielt i lek og barna bruker mye kroppsspråk. Informant B opplevde at barna i stort sett har gode samspill hele dagen, særlig «hermelek», da brukte de mye kroppsspråk. Det at de voksne klarte å legge til rette for alle barna deltar i leken og føler seg mestret for å kunne samspill med hverandre.

Når barnet ikke fikk støtte frem til et godt samspill, oppsto små konflikter i barnegruppen som var misforståelse, det hadde informantene B og C opplevd. Av og til kan det bli utfordrende i lek, noen ganger kunne hørende barn være så engasjerte i leken og da blir det fort gjort, at de glemmer at dette døve barnet ikke får med seg alt, på grunn av stemme og litt tegn. Når døve ønsker å ta kontakt med en annen person, bruker døve å prikke på skulderen og her kan skje at det døve barn er ivrig og slår litt for hard for å få kontakt. Det andre barna begynner å grine og sier at de ikke skal leke sammen. Slik jeg forstår informantene B og C er deres gode løsning er å dele i smågrupper med voksne tett på og den voksen som er tilstede kan forklare med tegn. Ofte fungerer det bedre med mindre og rolige grupper. Jeg mener at det er en god støtte barnet fikk fra voksen, som Pritchard og Zahl (2010, s.41) påstår, at noen barn trenger også hjelp av en voksen under leken eller der hvor hørende og barn samhandler. I tillegg tenker jeg at gruppedeling kan være en god måte å ta fokus på et godt samspill og kommunikasjon. Som Ohna og Hofstad (2016, s. 7) sier, at utvikling av språk er samhandlingen med andre barn er det viktigste arena. Eventuelt hørende barn vil lære mer tegn og et døvt barn er visuelt, hvis

omgivelsen er urolig og støy, kan det være utfordrende for det døve barnet å konsentrere seg hva som blir sagt. Det kan være sårbart for det døve barnet, hvis det ikke legger til rette for en god utvikling og gjør deres språk tilgjengelig. Her tolker jeg at informant C er en god støtte person for både hørende og døve barn, som gir en god kommunikasjonsform å tolke for hva begge barn ønsker å si. Som Barnehageloven (2005) sier, at «barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, skal også bidra til trivsel og glede i lek og læring, være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap». Slik jeg tolker Informantene sier at det gjør tegn synlig i hverdager, slik at alle lærer tegn for å kunne kommunisere med hverandre og bygger en relasjon for glede i lek. Kommunikasjonsform mellom det døve barnet og de andre barna er tegn, kroppsspråk, mimikk, enkle tegn, bilder og bruk av tegnspråkressurs. Informant C har erfarent, at et døvt barn kommer i en mindre gruppe med tegnspråkressurs og få en positiv følelse samhandling med andre barn. I likhet med Udir (s. 19-20) uttaler de at barn utvikler seg å få gode erfaringer, mestring, samarbeid i lek og samhandling med andre. «Språk er menneskets viktigste redskap for å kommunisere og samhandle med andre».

4.3 Personales kompetanse

Larsen og Slåtten (2014, s. 160) påstår, at kvalitet i barnehagen er gode, når personale har sine kunnskaper hvordan de arbeider, tilrettelegger, kommuniserer og ser av barnet.

Flest informanter sier, at deres kompetanse er viktig for å tilrettelegge på god måte og de har en viktig rolle og muligheten til å påvirke barnegruppen. Som Arnesen et al., (2010, s.28) påstår at personale i barnehagen vil rollemodeller for barn og dermed gjør at det har gitt en stor påvirkning på deres hverdag. Wetås (2018) påstår, at «hvis hørselshemmede barn skal kunne tilegne seg språket sitt på den samme uanstrengte (...), må de ha gode rollemodeller som har tegnspråk som morsmål, slik at de kan utvikle en trygg språklig identitet». Alle informanter sier, at i deres barnehage er det en tegnspråkressurs person som jobber tett med et eller flere døve barn. Jeg vil her vise til Wetås (2018), som fastslår akkurat det dette. En av informantene sier at informanten er heldig å ha mulighet å delta på 6 uker kurs i året frivillig på opphold med døve barn og døve voksne. Jeg ønsker å lære og forstå hvordan er døves hverdager og da får jeg litt annet perspektiv på det enn å lære det faglige. Dette er i samvær med Grønlie (2005, s.70-71) som sier at voksne er barns modeller. Viktig for voksne å ha en god holdning og kunnskap om hørselshemmingen. Her tolker jeg, at informant B ønsker å øke kunnskapen sin om døve barn. For å kunne arbeide med god tilrettelegging, må det være tilstrekkelig kompetanse og kunnskap i miljøet rundt barna. I likhet med Nordahl (2018, s. 8) som brukte et ord, «skal». Ingen tvil om det kan eller burde, men skal. Barna skal møte

personale med relevant og kompetanse. Som Ohna og Hofstad (2016, s. 7) sier, at det er pedagogens ansvar å legge til rette for at barnets hverdag med mestring og glede i lærende fellesskap. Jeg mener, at det er ikke bare pedagogene, som har ansvar, det har hele personalgruppen.

De fleste av mine informanter er enige om «det formelle kravet» til pedagoger som jobber med tegnspråklige barn, skal ha kunnskap om tegnspråk og døves hverdag. De skal kunne snakke flytende tegnspråk. For et døvt barns behov er å bli forstått og forstå andre. Men hvor mye skal man kunne for å være bra nok, fordi de kan jo mer flytende eller mindre tegnspråk. Jeg er mer enig med de informanter og mener at det er ikke tilstrekkelig, hvis de kunne bare 30 tegn. Viktig å ha kunnskap om tegnspråket, tegnspråkets grammatiske regler eller om hvordan døve får kontakt. Det skal stille formelle krav til kompetanse i tegnspråk. Jeg støtter Wetås (2018, midt del) uttalelse om voksen språkkompetanse:

Ingen utdanningsmyndighet ville vel ha ansatt en person med kinesisk som førstespråk og et halvt års opplæring i norsk som voksen og regnet med at vedkommende skulle kunne fungere som norsk førstespråksmodell og bidragsyter til et godt talespråklig miljø i en barnehage?

Rammeplanen (2017, s. 23) står det at «barnehagen skal anerkjenne og verdsette barnas ulike kommunikasjonsuttrykk og språk, derunder tegnspråk». Er det greit å ansette en voksen som kan bare 30 tegn, når dette barnet har sine rettigheter. Barnet vil oppleve å ikke bli sett, forstått, får den hjelp og støtte de har behov for. Her legger vekt på hvor viktig voksnes kompetanse består av kunnskaper og holdninger å jobbe med for å kunne gjennomføre oppgaven (Hagen & Skule, 2004, s.7). Informant D erfarer, at det handler om en å ha ansvarlige voksne og tegnspråkressurs person i 100% i huset har vært en stor nyttig som er på barnet og oss som jobber sammen. Tegnspråkressursene har ulike erfaringer hvordan de lærte tegnspråk, en av tre barnehagen er døv. Jeg mener at det er avgjørende å ha et kompetent personale som tilrettelegger for å synliggjøre tegnspråket i hverdagen.

5 Konklusjon

I oppgaven om personalarbeid med døve barn i en hørende barnehageverden, har jeg prøvd å besvare problemstillingen min om *hvilke erfaringer personalet har med tilrettelegginger for døve barnehagebarn*. Problemstillingen har jeg forsøkt å besvare ved bruk av kvalitative intervju. Jeg brukte de empiriske resultatene fra intervjuene og drøftet disse i lys av relevant teori.

Gjennom denne oppgaven har jeg undersøkt hvilken, hvordan og hvorfor er det viktig med en god og rett tilrettelegging personale arbeider med et døvt barn og andre barn med særskilt behov. Dette styrkes ved at alle barn skal ha muligheten til å se og bruke sitt førstespråk i barnehagens hverdag. Jeg mener at det er avgjørende å ha et kompetent personale som tilrettelegger for å synliggjøre tegnspråk i hverdagen. Ved å ha fokus på barnet og dets behov vil gi en følelse, at jeg er i fellesskapet med andre selv om vi snakker forskjellige språk, trygghet, samspill, vennskap. Personale er trygge på deres kompetanse og er tilgjengelig, og møter barnet med åpne holdninger, trygghet og kjærlighet.

Med et så lite utvalg kan jeg vanskelig konkludere noe som er gyldig for alle som jobber med døve barn. Jeg har lyttet til og analysert erfaringsuttrykk til noen få. Likevel blir funnene interessante å tolke og analysere som en del av et sammensatt praksisbilde. Min målsetting var at oppgaven kan være med på å inspirere personalet som arbeider med døve barn til å være bevisst på deres kompetanse, kunnskaper og deres ferdigheter på tegnspråk. For meg har det vært viktig å peke på betydningen det er at døve barna får en fullverdig hverdag i barnehagen med et kompetent personale. En liten oppfordring fra meg, husk å ha hender opp hele tiden gjennom hele dagen, selv om et døvt barn snur og leker. Det handler om at barnet får sitt førstespråk tilgjengelig hele tiden i likhet med andre hørende barn som hører stemmer hver dager. Som Terje Basilier sier, takker jeg ja, til en annen persons språk - betyr jeg sier ja til personen. Derfor handler det mye om å lære skikkelig tegnspråk, dersom man ønsker å arbeide med døve barn.

6 Litteratur- og kildeliste

- Arnesen, E.S., Guldbrandsen, K., Gundersen, A. H. & Hovden, L. (2010). *Bevegelsesglede i barnehagen. Begeistringssmitte og tilrettelegging*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Barnehageloven. *Lov om barnehager (barnehageloven)*.
- Hentet 12. september 2018 fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>
- Befring, E. (2015). *Forskingsmetoder i utdanningsvitenskap*. Oslo: Cappelen Damm.
- Bergh, G. (2004). *Norsk tegnspråk som offisielt språk*. Aurskog: PDC Tangen as.
- Bergsland, M. D. & Jæger, H. (Red.) (2014). *Bachelor oppgaven i barnehagelærer utdanning*. Latvia: Cappelen Damm.
- Dalland, O. (2018). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Falkenberg, E. S. & Kvam, M. H. (2008). *Hørselshemming og audiopedagogikk i et tverrfaglig perspektiv*. I Befring, E. & Tangen, R. (Red). *Spesialpedagogikk* (s. 426-447). Oslo: Cappelen Damm.
- Grønlie, S.M. (2005). *Uten hørsel? En bok om hørselshemming*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hagen, A. & Skule, S. (2004). *Det norske kompetansemarkedet – en oversikt og analyse*. Oslo: Fafo-rapport 461. Henter 21.10.2018 fra: http://www.fafo.no/media/com_netsukii/461.pdf
- Kristoffersen, A. E. & Simonsen, E. (2013). *Et løfte om inkludering: Barnehagens ramme for samhandling mellom hørselshemmede og hørende barn i barnehagen*.
- Henter 25. august 2018 fra <http://journals.hioa.no/index.php/nbf/article/view/341/651>
- Larsen, A. K. & Slåtten, M. W. (2014). *Nye tider – nye barnehageorganisasjoner*. Bergen: Fagforlaget
- Lynas, W. (2001). *Kommunikasjonsmåder*. I Stokes, J. *Småbørn med høretab: de første år*. Ålborg: Døveskolernes Materialecenter.

- Nervik, E. (2009). *To språk for barn med hørselstap*. I Hansen, Aa., Gram, N. og Hjelmervik, E. (Red). *Hørsel, språk og kommunikasjon. En artikkelsamling*. Statped. Skriftserie nr. 70. Møller kompetansesenter.
- Nordahl, T. (2018). *Inkluderende fellesskap for barn og unge. Ekspertgruppen for barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging*. Bergen: Fagforlaget
- Norge Døveforbund. Hentet 15. oktober 2018 fra <http://www.doveforbundet.no/tegnsprak/hva>
- NOU 2012:1 – *Til barnas beste – ny lovgivning for barnehagene*. Hentet 3. oktober 2018 fra <http://www.regjeringen.no/dokumenter/nou-2012-1/id669113/>
- Ohna, S. E. (2009). *Opplæringsloven § 2-6 i nye kontekster – utfordringer i årene fremover*. I Hansen, Aa., Gram, N. og Hjelmervik, E. (Red). *Hørsel, språk og kommunikasjon. En artikkelsamling*. Statped. Skriftserie nr. 70. Møller kompetansesenter.
- Ohna, T. L. & Hofstad, R. (2016). *Hørselshemmede barn i barnehage og småskole. Tilrettelegging for deltakelse i språklige aktiviteter*. Stavanger: Statped Vest.
- Opplæringsloven. *Lov om grunnskolen og vidaregåande opplæringa (Opplæringslova)*. Hentet 3. oktober 2018 fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>
- Postholm, M. B. & Jacobsen, D. I. (2011). *Læreren med forskerblick. Innføring i vitenskapelig metode for lærerstudenter*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Pritchard, P. & Zahl, T. (2010). *Veiene til en god bimodal tospråklighet hos døve og sterkt tunghørte*. Statped Vest.
- Simonsen, E., Hjulstad, O., Høie, G. & Johannessen, J. (2010). *Hørselshemming og opplæring – kunnskapsutvikling og kunnskapsbehov i Norge*. Oslo: Skådalen kompetansesenter.
- Utdanningsdirektoratet. (2017). *Rammeplan for barnehagen: Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/rammeplan/>
- Utdanningsdirektoratet. *Veileder for opplæring av barn og unge med hørselshemming*. Hentet 31. august 2018 fra https://www.strand.kommune.no/_f/i849ffcab-a4f9-44fe-ad1a-197fc84f28d0/Veileder_for_barn_og_unge_med_horselshemming.pdf

Wetås, Å. (2018). *Retten til et språk*. Hentet 21. september 2018 fra

<https://www.sprakradet.no/Vi-og-vart/hva-skjer/Aktuelt/2018/retten-til-et-sprak/>

7 Vedlegg

7.1 Intervjuguide

<p>Intervjuguide for epost-intervju gjeldende BARNEHAGEPERSONALETS ERFARINGER MED TILRETTELEGGING FOR DØVE BARNEHAGEBARN</p> <p>Dato: _____</p> <p>Intervjuer: _____</p> <p>Kode på informanten: _____</p>
--

1. Bakgrunnsdata

1. Hvilke skoler/utdanning har du fullført?

2. I hvilke stilling jobber du i nå?

3. Hvilke arbeidserfaringer har du fra tidligere?

4. Har du arbeidet med døve barn, ungdommer eller voksne tidligere?

5. Har du slektninger eller venner som er døve?

2. Definerings

1. Hvordan vil du definere begrepet «tilrettelegging»?

2. Kan du kort beskrive hva du mener en god barnehagedag for et døvt barn må inneholde?

3. Erfarer du at personalet ved din arbeidsplass har tilstrekkelig kompetanse på arbeid med døve?

3. Tilrettelegging

Inkludering

1. Hva er din viktigste kompetanse som sikrer de døve barna opplevelsen av å være inkludert i barnegruppen?

2. Hvordan arbeider dere som personalgruppe med inkludering?

3. Hvilke utfordringer har dere i inkluderingsarbeidet?

Samspill

1. Kan du gi en praksisfortelling fra en situasjon der barnet samspilte godt med de andre barna?

2. Kan du gi en praksisfortelling der du opplevde at dere ikke fikk støtte frem et godt samspill?

Kommunikasjon/språk

1. Hva er viktigste kommunikasjonsform mellom det døve barnet og de andre barna?

2. Kan du beskrive hvordan barnehagen tilrettelegger for døve barns tegnspråkutvikling?

4. Personalgruppen

1. Har dere fokus på at hele personalet skal lære seg tegnspråk?

2. Har dere fokus på at de hørende barna skal lære seg tegnspråk?

3. Har dere samarbeid med andre instanser for oppfølging, veiledning eller hjelp?

4. På hvilke måter har samarbeidet med andre instanser vært nyttig for deg?

5. Annet

1. Er det noe annet du ønsker å legge til?

7.2 Vedlegg 2 Informasjonsskriv og samtykkeerklæring

Informasjonsskriv til informantene og samtykkeerklæring.

Dette er en forespørsel om å delta i intervju i forbindelse med en bacheloroppgave i barnehagelærerutdanning. Jeg er bachelorstudent ved Høgskolen i Volda og målet med min forskning er å finne ut hvordan personalet i ulike barnehager jobber med døve barn i en hørende barnehage. Jeg ønsker å undersøke hvilke erfaringer personalet som jobber med tilrettelegginger for døve barn og hvilken kompetanse de opplever er viktig for dem. Tema for intervjuet vil blant annet være kommunikasjon, språk, samspill, vennskap i barnegruppen, inkludering.

Når jeg i forskningsspørsmålet bruker personalet, og ikke pedagoger, spesialpedagog, tegnspråklærer alene, er det fordi jeg ønsker å ta med i studien alle de voksne som har oppgaver inn mot å legge rette til for at barnet kan oppleve mestring og glede i lærende fellesskap.

Min veileder for bacheloroppgaven er Torhild Høydalsvik høgskolelektor ved Høgskolen i Volda. Problemstillinga mi er: *Hvilke erfaringer har personalet med tilrettelegginger for døve barnehagebarn?*

I denne forbindelse ønsker jeg å gjøre et intervju med deg/dere. Hensikten med intervjuet er å få belyst kunnskap fra noen som har opplevelser og erfaringer fra sin barnehagehverdag.

Jeg har valgt å bruke epost- intervju som metode for å få kunnskap om deres erfaringer om temaet. Opplysningene som kommer frem i intervjuet vil bli brukt i min bacheloroppgave, men alt vil bli anonymisert. All informasjon vil bli lagre på en datamaskin, og slettet så snart oppgaven er levert og godkjent. Det er kun jeg som vil ha tilgang til e-postene som kommer inn. Ingen personopplysninger eller personsensitive opplysninger vil bli lagret.

Dersom du ønsker å være med, er det viktig at du ikke gir personopplysninger i epostintervjuet. E-poster som kommer inn vil bli anonymisert. Det blir også opprettet en egen e-post adresse kun til dette formålet. Adressen vil bli slettet etter bruk.

Det er helt frivillig å være med og en kan trekke seg når som helst underveis, uten å oppgi grunn. Min oppgave har innleveringsfrist 4. januar 2019.

Med vennlig hilsen *****

SAMTYKKEERKÆRING

Jeg har mottatt skriftlig informasjon og er villig til å delta på intervjuet. Jeg er gjort kjent med studenten sine forskningsetiske valg for oppbevaring og sletting av datamaterialet i ettertid.

.....

(Signatur, dato)